

МОТИВИ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЩОДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ващенко Лідія Семенівна

к.п.н., старш. наук. співробітник,
відділ моніторингу та оцінювання якості загальної
середньої освіти, Інститут педагогіки
НАПН України

Ващенко Володимир Андрійович

вчитель біології загальноосвітньої
школи I -III ступенів №1 м. Бровари
Київська область, Україна

Анотація. Представлено результати дослідження мотивів вибору професійної діяльності вчителів біології. Результати опитування свідчать про те, що більшість педагогів професію обрали свідомо. В основі вибору були переконання, що саме вони зроблять свій вклад у розвиток біологічної освіти. Вчителі біології вказують на цінність і цікавість своєї професії, яка допомагає реалізувати їм на практиці свої уміння. На випадковість вибору професії вчителя біології вказують переважно молоді респонденти, частина з них найближчим часом планує змінити сферу своєї трудової діяльності.

Ключові слова: вчитель біології, професійна діяльність, мотиви педагогічної діяльності, цінність педагогічної професії

Вступ. Успішність освітніх реформ залежить від сприйняття і підтримки їх педагогами. Для досягнення значних змін у системі освіти необхідно поєднувати методи послідовного реформування з передовими ідеями системних інновацій, для розвитку яких, перш за все, потрібні професіонали, які володіють необхідними для цього якостями й навичками.

Сьогодні перед вчителем стоїть завдання створити умови для розвитку учнів, мотивувати їх до вивчення предметів, навчити критично мислити,

використовувати отримані знання у практичній діяльності. Натепер важливо не просто накопичувати знання, а вміти вчитися, знаходити інформацію, розуміти її, інтегрувати і застосовувати, бачити наукову картину світу.

Сучасний вчитель біології, на думку, дослідників Н.Нагорної та А. Дану, педагог-професіонал, який відзначається компетентністю та мобільністю, самостійністю й ініціативністю, нестандартним мисленням і творчим підходом до роботи, індивідуальним методичним стилем і вмінням організувати навчальний процес з урахуванням потреб та особливостей кожного учня [1]. Важливим є питання щодо мотивів педагогічної діяльності вчителя біології і тих факторів, які стимулюють його професійну діяльність. Поняття "мотив" у науковій літературі означає спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреби суб'єкта; сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що стимулюють розвиток активності суб'єкта та її спрямованість. Формування мотиваційної сфери передбачає виховання у педагогів професійних ідеалів, ціннісних орієнтацій, педагогічної спрямованості. Мотиваційна сфера професійного становлення складається з багатьох показників, які постійно змінюються і взаємодіють один з одним. Мотиви професійного становлення вчителя – це різносторонність його педагогічної діяльності [2]. Психологи Йеркес і Додсон сформулювали закон, який пояснює залежність мотивації і ефективності діяльності [3].

Метою дослідження було вивчити думку вчителів біології про мотиви вибору їх педагогічної діяльності. Під час роботи використано аналіз джерел наукової педагогічної літератури, інтерпретація, формулювання висновків, кількісний та якісний аналіз відповідних анкет. В дослідженні взяло участь понад 80 респондентів, вчителів біології Хмельниччини. Серед них традиційно переважають жінки, їх 90%; 9% - вчителі до 30 років, 58% - 31 -50 років, 28% - 51- 60 років. Переважна більшість вчителів біології середнього віку. Пенсіонерів серед респондентів 5%.

Результати дослідження. Мотивацію ми розглядаємо як сукупність різних матеріальних і нематеріальних стимулів. Результати дослідження

(таблиця 1) дають підстави зробити висновок про те, що переважна більшість опитаних вчителів біології свій вибір зробили свідомо. 87% педагогів переконані щодо високої цінності своєї професії, саме вона допомагає реалізувати їм на практиці свої уміння. Понад 80 % вчителів вважають, що саме професія вчителя біології відповідає їх характеру та можливостям внести вклад у розвиток біологічної освіти. Саме ці два фактори були вирішальними у виборі професії нашими респондентами[4].

Таблиця 1

Розподіл відповідей вчителів щодо мотивів вибору професії вчителя біології (%)

Твердження	Так	Ні	Не можу відповісти
1. Усвідомлення високої цінності професії, її цікавість	87	4	9
2. Можливість внести свій вклад у розвиток біологічної освіти	81	14	5
3. Бажання продовжити династію вчителів	15	82	3
4. Статус у суспільстві, кар'єрний ріст	23	60	7
5. Оплата праці	14	80	6
6. Випадковий вибір	9	87	4

Як бачимо з таблиці 1 такі стимули педагогічної діяльності як статус у суспільстві, кар'єрний ріст, оплата праці у переважній більшості вчителів не є мотивом вибору професії. Можна припустити, що саме ці фактори перешкоджають поповненню лав вчителів біології молодими спеціалістами. Обираючи професію вчителя молоді люди і не розраховують на високі заробітні плати, але це не означає, що вони їх не цікавлять. 9% вчителів віком до 30 років вважають свій вибір професії вчителя біології – випадковим.

Таблиці 2

Розподіл відповідей на запитання про зміну трудової діяльності та наявність додаткової роботи (%)

Запитання	Так	Ні	Не можу відповісти
1. Чи плануєте ви у найближчий час змінити сферу своєї трудової діяльності?	5	95	-
2. Чи маєте ви додаткову роботу, пов'язану з освітою (біологічною)	13	87	-

Не дивлячись на складність педагогічної роботи, переважна більшість вчителів, які свідомо обрали професію вчителя, не планують її змінити (таблиця2). В основному вчителі біології зосереджені на основній роботі і лише 13% поєднують її з додатковою, займаючись репетиторством. Це вчителі віком від 30 до 40 років [4].

Висновок. Дослідження було проведено на базі вчителів біології однієї області, тому ми можемо говорити лише про певні тенденції. Переважна більшість вчителів біології це фахівці середнього віку, жіночої статі. Професію вчителя біології більшість респондентів обрали свідомо. За її допомогою вони мають можливість реалізувати на практиці свої уміння і це відповідає їх характеру та можливостям сприяти розвитку біологічної освіти. Такі стимули педагогічної діяльності як статус у суспільстві, кар'єрний ріст, оплата праці для переважної більшості вчителів не є мотивом вибору професії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нагорна Н.В., Дану А.А. Основні вимоги до сучасного вчителя біології / Н. В. Нагорна, А. А. Дану // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.* - 2016. - Вип. 28. - С. 151-155. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2016_28_34

2. Дубасенюк О.А. Дослідження мотиваційних чинників професійного становлення вчителя. Психологічні та педагогічні проблеми педагогічної дії : зб.наук.праць у 2-х ч. – Ч. 2 за наук. ред. Л.О. Хомич, О.М Ігнатович. Харків : НТУ "ХПІ", 2012.С. 207-218.

3. Психология: учебник для вузов под ред.Крылова А.А.М.2005, 752с.

4. Ващенко Л.С. Мотиви вчителів біології закладів загальної середньої освіти щодо вибору професійної діяльності. *Наукові записки: збірник наукових статей.* К. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Випуск №151